

Yusuf Şen

Doç. Dr., Bayburt Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri İslam Hukuku Anabilim Dalı
Assoc. Dr., Bayburt University Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences Islamic Law
Bayburt/Turkey
ysen@bayburt.edu.tr
ORCID: 0000-0002-6795-0161

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Date Received: 30.04.2023

Kabul Tarihi/Date Accepted: 22.06.2023

Yayın Tarihi/Date Published: 27.06.2023

Yayın Sezonu/Publication Season: Haziran/June 2023

DOI: <https://doi.org/10.54958/iad.1290257>

Atf/Cite as: Şen, Yusuf. "İslam Hukukunda Tekâfül Sigortası-Zekât İlişkisi ve Ekonomiye Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme", *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 13 (Haziran 2023), 56-74.
<https://doi.org/10.54958/iad.1290257>

İntihal Taraması/Plagiarism Detection

Bu makale özel bir yazılımla taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.
This article was scanned with a special software and no plagiarism was detected.

İslam Hukukunda Tekâfül Sigortası-Zekât İlişkisi ve Ekonomiye Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme

Öz

Sosyal bir varlık olan insanın hayatı her geçen gün karmaşık hale gelmekte ve muhtemel tehlikelere maruz kalabilmektedir. İnsana zarar veren tehlikeler karşısında yardımlaşarak tedbir almak bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaça binaen tekâfül uygulamasının zekâtla ilişkisi ve ekonomiye katkısının tespit edilmesi önemlidir. Günümüzde tüketim fazlalığı ve bunun aksine üretimin yetersizliği enflasyonun ve pahalılığın artmasının aynı oranda istihdamın ve yatırımın azalmasının sebeplerindedir. Sigortacılık sektörü, bu noktada toplumun, şahısların karşılaşabilecekleri tehlikeleri deneyim ve bilgi birikimleri ile tespit ederek önlem almaya çalışmaktadır. Bu tehlikeler sigortacılıkta *riziko* olarak isimlendirilmektedir. Söz konusu rizikolar meydana geldiğinde ise sigorta şirketi kurumdan kuruma değişen oranlarla şahısların zararını karşılamayı amaçlamaktadır. Yardım amaçlı sigortalı sayısı arttıkça primler de artış göstermekte ve bu primler belli bir fonda birirmektedir. Biriken bu fon faizli uygulamalardan uzak yatırım maksatlı olarak değerlendirilmelidir. Ekonomide yatırım, üretim, istihdam, düşük enflasyon toplumun kalkınma dinamikleridir. Makalemizde öncelikle sigorta kavramının ortaya çıkışı

ve unsurları ele alınmıştır. Katılım sigortacılığının İslâm hukukundaki karşılığı olan tekâfûlün zekâtla ilişkisi, günümüz ekonomisine makro ve mikro etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: İslam Hukuku, Sigorta, Tekâfûl, Zekât, Piyasa, Risk.

An Evaluation on the Relationship between Takaful Insurance and Zakat in Islamic Law and Its Effect on the Economy

Abstract

The life of a human being as a social being is becoming more complex day by day and may be exposed to possible dangers. It is a necessity to take precautions by helping people in the face of dangers that harm people. Based on this need, it is aimed to determine the contribution of takaful to the economy in the context of its relationship with zakat. Today, excess consumption and, on the contrary, the inadequacy of production are the reasons for the increase in inflation and expensiveness, and the decrease in employment and investment at the same rate. The insurance industry tries to take precautions by detecting the dangers that the society and individuals may encounter with its experience and knowledge at this point. These dangers are called risks in insurance. When such risks occur, the insurance company aims to cover the losses of individuals with rates varying from institution to institution. As the number of insured for assistance increases, premiums also increase and accumulate in a certain fund. This accumulated fund is used for investment purposes away from interest applications. Investment in the economy, production, employment, low inflation are the development dynamics of the society. In our study, first of all, the concept of insurance and the subjects covered by insurance are discussed. The macro and micro effects of takaful, which is the equivalent of participation insurance in Islamic law, on the markets have been determined.

Keywords: Islamic Law, Insurance, Takaful, Zakat, Market, Risk.

Giriş

Mükerrerem bir varlık olan insan değişen zaman içerisinde ne tür zararlarla karşılaşacağını bilememektedir. İnsan hayatı birçok risk faktörüyle doludur. Kişinin başına gelebilecek tüm zararları önceden tespit edip önlemesi mümkün değildir. Fakat meydana gelen zararların giderilmesi ve duruma bağlı olarak tedbirlerin alınması mümkün olabilmektedir. Kişinin zararı en aza indirmek için yaptığı birikimler bu tedbirlere örnek olarak gösterilebilir. Fakat kaza olarak nitelendirdiğimiz söz konusu durumlar her zaman üstesinden gelinemez, telafi edilebilir mahiyette olmamaktadır. İşte sigorta kavramı, bu olasılıklara ve ihtiyaçlara binaen ortaya çıkmıştır.¹

Gerçekleşmesi mümkün fakat zamanı muayyen olmayan, sigortalı ve sigortacının iradesi dışında meydana gelen tehlikeli olaylara, sigortacılık sektöründe *riziko* denmektedir.² Riziko, sigortacılığın kurulma amacını ifade etmektedir. Çünkü sigorta, söz konusu riskleri sigortalılar arasında dağıtarak ve aralarında dayanışma sağlayarak maddi yükü hafifletmek maksadı gütmektedir. Böylelikle hem risk tabana yayılacak hem de sigortalı sayısındaki artış rizikoyu azaltacaktır. Sigortalı sayısının artışıyla birlikte oluşan fon havuzu, iktisadî anlamda büyük önem taşımaktadır. Bu durum, hem yatırım odaklı kuruluşlara sigorta ile güvence vererek istihdamın artmasını sağlayarak toplumu risklere karşı bilinçlendirilmekte hem de oluşan fon havuzu doğru kanalize edilerek yatırıma finanse edilebilmektedir.

Sigortalar sosyal ve özel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kamu kuruluşları bünyesinde yürütülen sigortalar ekseriyetle sosyal sigortaları oluşturmaktadır. Ölüm, hastalık, iş kazası gibi durumlarda yardım sağladığı için mecburî sigortalar olarak kabul edilmektedir. Özel sigortalar ihtiyarî olmakla birlikte trafik gibi istisnaları bulunmaktadır. Söz konusu sigortaların zorunluluğu sebebiyle yaygın olması ve ekonomiye olan etkisi araştırmamızın ana sebebidir. Günümüzde sigorta uygulamaları İslâm hukuku açısından tekâfül bağlamında ele alınmaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve: Tekâfül Sigortası

İslâm hukuku perspektifinden sigortacılık sektörüne baktığımızda faizli işlemler barındırması sebebiyle onaylanmamakla beraber tarihte birebir olmasa da sigortacılık benzeri uygulamaların varlığı da söz konusudur. Sigorta ilk olarak İslam Hukuku literatüründe *sevker* kavramıyla ifade edilmiştir.³ Ayrıca *âkale*, *vakıflar*, *san-*

---

¹ Faruk Beşer, *İslâm'da Sosyal Güvenlik* (İstanbul: Bilge Yayıncılık, 2004), 59; Serdar Güneş, *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Doktora Tezi, 2014), 1, 2.

² Turan Yazgan, "Sosyal Güvenlik Açısından Zekât", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi* 1/6 (1980), 136; Ali Şafak, *Hukuk Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Rehber Yayınları, 1992), 480.

³ Muhammed Emîn İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr Hâşiyetü Kırreti 'uyûni'l-ahyâr tekmiletü Reddül-muhtâr* (İstanbul, ts.), 4/170.

dıklar (âhîlik ve lonca sistemi) ve tekâfûl sistemi gibi zorunlu veya gönüllü kurumlar da bunun örneklerinden biridir.⁴ İslâmî sigortacılık olarak kabul edilen tekâfûl, faizsiz sigortacılık kapsamında değerlendirilen bir uygulamadır. Bu kurumların çalışma prensibine göre katılımcılar, aralarında önceden belirlenen hasar veyahut kayıpları yardımlaşarak bağış yoluyla gidermektedirler.⁵ Buna göre tekâfûl insan iradesi dışında karşılaşılan tehlikeler sonunda uğranılan zararların giderilmesi için bir yardımlaşma yöntemi olarak ortaya çıkmaktadır.

Aslında mevcut sigorta sistemiyle arasında amaç bakımından bir farklılık bulunmamaktadır. Çünkü her ikisinde de maksat rizikolar ve onların meydana gelmesi neticesinde oluşacak zararı yardımlaşarak çözüme kavuşturmaktır. Aralarındaki fark sözleşme içeriklerinde kendini göstermektedir. Tekâfûl, İslâmî ölçüler içerisinde bu yardımlaşmayı sürdürürken toplanan paylar faiz olarak değerlendirilmez. Bu yönüyle tekâfûl fikhî kurallar kapsamında uygulanan bir sigorta sistemidir diyebiliriz.⁶

İnsanın canı ve malına bağlı olarak tekâfûlün farklı çeşitleri ve uygulama modelleri bulunmaktadır. Mal tekâfûl sigortası, aile tekâfûl sigortası veya hayat tekâfûl sigortası şeklindedir. Mal tekâfûl sigortası, fiili olarak hasarın meydana gelmesinde zararın karşılanması temeline dayanır. Yangın, deprem, kaza vb sigortaları kapsamaktadır. Aile tekâfûl sigortasında ise sakatlık, vefat vb durumlarda karşı tarafın sigortalanmasıdır.⁷

Tekâfûlün farklı uygulama yöntemleri de bulunmaktadır. Bunlardan ilki *mudârebe modelidir*. Bu modele göre katılımcılar arasında emek-sermaye ortaklığı kurularak kâr-zarar ortaklığı sağlanmaktadır. Aracı şirket, katılımcıların sermaye olarak verdikleri meblağları masrafları düşmek suretiyle İslâmî esaslara uygun şekilde yatırımlarda değerlendirmektedir. Sigorta şirketi burada girişimci mudârib konumundadır. Elde edilen gelirler önceden anlaşıldığı üzere kâr olarak katılımcılar arasında dağıtılmaktadır. Zarar olması halinde yatırım sermayesinden karşılanır.

⁴ Hadi Sağlam, "İslam Hukuk Tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teknikler", *E-Akademi İnternet Dergisi* 9/1 (2009), 123-154.

⁵ Muhammed Fazlı Yusuf, "Tekâfûl İşletmesinin Kavramı ve İşleyişi Hakkında Kısa Tanıtma (İslâmî Sigorta)", *V. Oturum Sigorta* (I. Uluslararası İslâmî ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi, Konya: Kombad Yayınları, 1997), 946; Mahmut Samar, "Türkiye'de Katılım Sigortacılığı (Tekâfûl) Literatürü", *İlahiyat Akademi* 13 (2021), 104.

⁶ Hakan Aslan, "Türkiye'de Tekâfûl (İslami Sigorta) Uygulamaları: Problemler ve Çözüm Önerileri", *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies* 1/1 (2015), 98; Samar, "Türkiye'de Katılım Sigortacılığı (Tekâfûl) Literatürü", 106; Harun Kısacık, "Katılım Sigorta (Tekâfûl) Ve Muhasebe Süreci", *Hitit İlahiyat Dergisi* 20/3 (2021), 275.

⁷ Muhammad Ayub, *İslâmî Finansı Anlamak*, çev. Abdurrahman Yazıcıoğlu (İstanbul: İktisat Yayınları, 2017), 448.

İkinci model *vekâlet modelidir*. Bu modelin işleyişi ise ücretli vekâlet şeklinde olmaktadır. Katılımcılardan toplanan primler havuzda toplanır. Havuzun yönetimi aracı firmaya aittir. Aracı firma, teknik ve malî işlemleri katılımcılar yerine vekâleten üstlenerek meşru yatırımlara finanse etmektedir. Diğer bir çeşidi ise *mudârebe* ve *vekâlet modelinin* karması olan *hibrit uygulamadır*. Bu modelde sigorta şirketi, bir yandan mudârib vasfıyla fonların değerlendirilmesi neticesinde elde edilen kârdan anlaşma ölçüsünde kâr payı almaktadır. Diğer taraftan vekâleten fonları yönetmesi sebebiyle katılım fonundan vekâlet ücreti alır. Bu model tekâfül sigortacılığında en yaygın modeldir.⁸

2. Tekâfül Sigortasının Günümüz Sigorta Uygulamalarından Farklı Yönleri

İslam toplumunda karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma esastır. Muhtemel zararların ortaya çıkmasında bu zararların giderilmesi gerekir.⁹ İslami kaynaklarda teâvün (yardımlaşma), tezâhür (sırt sırta verme), tenâsur (yardımlaşma), tedâmün (birine destek verme), teâlûf (kaynaşma), teâhî (kardeşlik bağı oluşturma), tevâsül (birbiriyle ilişki kurma) gibi kavramlar geçmektedir. Tesânüd yerine daha çok tekâfül kullanılmaktadır.¹⁰ Bütün bu kavramlarda yardımlaşma ve diğerkâmlık anlamları bulunmaktadır.¹¹ İslâmî sigortalar yardımlaşmayla insanların karşılaştıkları zararları giderebilmektedir.

Günümüzde sigorta sözleşmeleri genellikle konvensiyonel sigorta sözleşmelerinden ibarettir. Bu uygulamaların amacı ile tekâfül sigortasının amacı birbirinden farklıdır. Şöyleki; günümüzdeki sigorta sözleşmelerinde amaç kâr elde etmekle birlikte faiz, garar ve bir nevi kumar özelliği bulunmaktadır. Tekâfülle karşılaştırıldığında şu farklılıklar ortaya çıkmaktadır: Tekâfül toplumda karşılıklı yardımlaşmayı *tenâsurü*, klasik sigorta ise ticârî unsurları esas alır. Tekâfülde faiz, kumar, garar vb şüpheler yoktur klasik sigortada ise bu şüpheler bulunmaktadır. Katılımcılar tarafından ödenen primler tekâfül fonunda risklere karşı bu kişilere ait olurken sigortada beklenen riskler karşılığında kendilerine ait olmaktadır. Tekâfül uygulamasında denetimi şer'î ilkelere göre yapılırken günümüz klasik sigorta sistemi mevcut yasalara göre yapılmaktadır. Tekâfül fonu ile sermaye sahiplerinin hesapları ayrı olurken polîçe sahiplerinin ödediği primler sigorta şirketine gelir olarak kalmakta-

---

⁸ Samar, "Türkiye'de Katılım Sigortacılığı (Tekâfül) Literatürü", 106.

⁹ Ahmed Cevdet Paşa, *Sadeleştirilmiş Mecelle*, sad. İbrahim Ural - Salih Özcan (İstanbul: Fey Vakfı, 1995), md. 20.

¹⁰ Benzer anlamlar için bkz., Hüseyin Muhammed el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân* (İstanbul: Kahraman Yayınları, 1986), 656; Osman Demir, "Tesânüd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/526.

¹¹ Mustafa Çağrırcı, "Diğerkâmlık", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/490.

dır. Tekâfül fonunda meydana gelen bir fazlalık varsa vekâlet ve mudârebe yöntemiyle dağıtılırken, sigortada ise sermayedarlara aittir. Tekâfûlde katılımcıların bir açığı söz konusu ise *karz-ı hasen fonu*¹² gündeme gelir ve oradan karşılanabilirken sigortada şirket karşılar.¹³

İslam hukukunda sigorta anlayışının daha iyi anlaşılabilmesi için günümüz sigorta uygulamalarının tarihi gelişim seyrinin bilinmesi gerekir.

3. Sigortanın Kısa Tarihi Arka Planı

Ortaya çıkışı itibariyle sigortanın geçmişine baktığımızda M.Ö 2000'li yıllara, Babür Devletine dayandığını söyleyebiliriz. Babil'li deniz tüccarları, ülkenin çeşitli yerlerine gönderdikleri mallarını koruma amaçlı olarak ilk sigortacılık örneklerini vermişlerdir. Bu ticarî yolculuklar ülke içerisinde olabildiği gibi komşu ülkelere de yapılabilmektedir. Mal sahibi tüccarlar bu seyahatler için kervandaki görevli kişilerle anlaşma yapmaktaydılar. Bu anlaşmayla kervan satıcısı, yol boyunca sattığı mallardan belli bir oranda kâr alırken mal sahibi tüccar ise satıcıya emanet ettiği malını daha yüksek kârla satabilmektedir.

Zamanla söz konusu yolculukların mesafesinin uzaması dolayısıyla kontrolün zayıflaması sebebiyle mal sahibi bazı önlemler almak zorunda kalmıştır. Zira bu önlemler alınmadığı takdirde uzun mesafeli kervanlarda satıcının hasılatı alıp kaçma gibi bir durumu ortaya çıkabilmektedir. Yahut satıcının yolda karşılaştığı herhangi bir tehlikede mala gelen zarar, satıcıya ödettirilebilmektedir. Bu ve benzeri durumların önüne geçmek zararı en aza indirmek adına, satıcının yola gitmeden belli başlı bazı mallarını mal sahibine rehin bırakması gibi önlemler alınmıştır. Bir soyguna rasgelerek malın telef olması durumunda satıcının mağdur olması da başka bir mağduriyettir. Hatta bu riski almayan satıcılar uzak mesafelere gitmeyi kabul etmemeye başlamış ve ülkenin ticarî hareketleri yavaşlamıştır. Babil kralları bunu önlemek, ticareti arttırmak için satıcılara kefil olmaya, mal sahibinin zararını karşılamaya başlamışlardır. M.Ö. 2300 yıllarında Babil kralı Hamurâbi'nin, Hamurâbi Kanunlarında dahi bu mevzu kaide olarak geçmektedir. Yaşanan bu durumlar, tarihte sigortanın ilk örneklerini temsil etmektedir.¹⁴

Bir kurum bünyesinde sigorta benzeri faaliyetleri ilk yürüten loncalardır. Bazı loncalarda, daha sonra finanse etmek üzere üyelerden düzenli ödemeler alınarak bir tür sigorta işlemi yürütülmekteydi. Bu fon ile üyelerde ortaya çıkan birtakım hastalıkların tedavisi karşılanmaktaydı. Bu uygulamaların hayat sigortasının ilk örnekleri olduğunu söyleyebiliriz.

¹² Yusuf Şen, "İnsan, Din ve Erdemlilik", *İslâm Hukukunun Ahlâki Referansları Bağlamında Finans Kaynağı Olarak Karz-ı Hasen Uygulaması*, ed. Mustafa Çakmak (İstanbul: Dem Yayınları, 2022), 769.

¹³ Hasan Hacak, "Teori ve Uygulama Açısından İslam ve Finans", *Tekâfül (İslâmî Sigorta)*, ed. Necmettin Kızılkaya (İstanbul: İsar Yayınları, 2019), 257-258.

¹⁴ Dalgın, "Sigorta", 37/161-162; Güneş, *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, 6, 7, 8.

Türkiye’de sigortacılığın doğuşu ve gelişimi incelendiğinde ilk olarak Selçuklu Devleti’nin uygulamaları karşımıza çıkmaktadır. Selçuklu hükümdarları, ticaret yolları üzerindeki tehlikeleri önlemek ve güvenliği sağlamak amacıyla güzergâh üzerindeki belli başlı noktalara kervansaraylar inşa etmişlerdir. Böylelikle hem ticaretin devamlılığı sağlanmış hem de kervanların güvenlik konusundaki endişeleri giderilerek ticarete rağbet arttırılmıştır.¹⁵ Esnaf teşekkülü olarak Selçuklu ve Osmanlı’da kurulan¹⁶ *Lonca Teşkilâtı*’nda ise oluşturulan fondan yeni iş kuracak olan, çalışmaya uygun durumu olmayan veya ölüm ve hastalık gibi mağduriyetler yaşayan üyelere yardımda bulunulmuştur.¹⁷ Fakat ülkemizde kurumsal olarak ilk sigorta şirketlerinin kurulumu 1872 yılında İngiliz şirketler ile olmuştur.¹⁸ Devam eden süreçte Fransa, İsviçre, Rusya, Almanya menşeiili acenteler kurulmuştur. İlk yerli sigorta şirketi, 1883 yılında Osmanlı Bankası ile Tütün Rejisi ve Duyunu Umumiye İdaresine mensup sermaye grubu tarafından kurulan ‘Osmanlı Umum Sigorta Şirketi’dir. Takip eden dönemde 1925 yılında, Anadolu Sigorta Şirketi kurulmuştur.¹⁹

Görüldüğü üzere çok eski dönemlerden itibaren sigorta ve sigortacılık uygulanagelmıştır. Sigorta talep eden kişileri korumayı, desteklemeyi amaçlayan bu uygulama, şimdiki halini alıncaya kadar birçok aşamadan geçmiştir.

4. Sigortacılığın Unsurları ve İşleyişi

Sigortacılığın unsurları ve işleyişi²⁰ piyasalarda güven ortamının sağlanması açısından önemlidir. Öncelikle sigortanın unsurlarını maddeler halinde ifade edelim;

1. Kişilerin menfaatlerinin, serbest irade ile güvence altına alınması.
2. Sigortanın riziko olarak gördüğü zarar tesadüfi olarak meydana gelmelidir.
3. Aynı derecede ve belirli bir tehlide maruz kalan üyeler aynı grupta toplanmalıdır.
4. Sigorta ödemesini gerektirecek zarar para ile ölçülebilir olmalıdır.
5. Meydana gelen hasar ansızın vuku bulmalıdır.²¹

Sigorta şirketlerinin prensipleri, kurumdan kuruma detayları ve kapsamı değişebilir mahiyette olmakla birlikte şu şekildedir;

1. Azami Oranda Karşılıklı İyi Niyet Prensibi

---

¹⁵ Güneş, *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, 51.

¹⁶ Şafak, *Hukuk Terimleri Sözlüğü*, 291.

¹⁷ Dalgın, “Sigorta”, 37/161.

¹⁸ Güneş, *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, 52, 53.

¹⁹ Güneş, *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, 53, 54.

²⁰ Dalgın, “Sigorta”, 37/161 ve devamı.

²¹ Dalgın, “Sigorta”, 37/161-162.

Sözleşme süresince gerek sigortalı gerek sigortacı iyi niyetli ve dürüst olmalıdır. Sigortalı, sözleşmede üzerine düşen tüm sorumlulukları yerine getirmeli hasar vb. hususlarda doğru bilgi vermelidir. Sigortacı ise hasarın gerçekleşmesi durumunda taahhüt edilen sigorta tazminatını en kısa sürede temin etmelidir.

2. Sigortalanabilir Menfaat Prensibi

Sigortaya konu olan menfaat, para ile ölçülebilir olmalı ve sigortalı fiziki bir zarara uğramış olmalıdır. Sigortalanabilir menfaat; mal sahibi veya rehinli alacaklı, sorumlu acente, kiracı veya komisyoncu gibi kanunî mal temsilcileri sigorta yaptırabilmektedir. Bu prensip ölçülebilir bir menfaatin zarara uğramasında verilen meblağı ifade etmektedir.²²

3. Tazminat Prensibi

Sigorta konusunun tam değeri anlamına gelen sigorta değeri ve poliçede görülen azami sigorta meblağını ifade eden sigorta bedeli hesap edilerek rizikonun gerçekleşmesi neticesinde, sigortalının hasarını karşılayabilmesi için zararın gerçek ölçüsünde ödeme yapmaktır. Fakat hayat ve ferdî sigortalarda bu prensip uygulanmamaktadır.²³

4. Sahip Olunan Hakların Devri Prensibi

Sözleşme gereği sigortacı, sigortalının yerine geçerek, hasara sebebiyet veren şahıstan tazminat talep etme hakkına sahip olmaktadır. Bu prensibin uygulanmasındaki maksat, sigortalının hem zarara sebep olan kişiden hem de sigortacıdan kar elde etmesini engellemektir. Bu prensip, bir önceki maddede olduğu gibi hayat ve ferdî sigortalarda geçerli bir prensip değildir.

5. Yakın sebep ilişkisi

Sigortalının tazminatı alabilmesi için sigorta sözleşmesinde adı geçen hasarın kapsamı dâhilinde bir zararın söz konusu olması gerekmektedir. Burada hasara sebep olan en yakın tesir ve zaman olarak en son gerçekleşen hasar temel alınmaktadır.

5. Tekâfül Sigortası-Zekât İlişkisi

Tekâfül, bir şeyin sorumluluğunu üstlenerek kefil olma, birinin bakımını üstlenme, sorumluluğunu alma anlamlarına gelmektedir. *Tekâfülü'l-ictimâ* kavramı da sosyal yardımlaşmayı ifade eder.²⁴ Tekâfül terim olarak ise; gönüllülük esasına dayalı, riske bağlı zararlar ortaya çıktığında ortak olarak karşılanan, garar, belirsizlik ve faiz olmayan katılım sigortacılığı bağlamında yardımlaşma ve dayanışmayı esas

²² Dalgın, "Sigorta", 37/162.

²³ Dalgın, "Sigorta", 37/162.

²⁴ Mustafa Çağrırcı, "Yardımlaşma", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul:TDV Yayınları, 2013), 43/332.

alan ortak risk paylaşımı anlamına gelmektedir.²⁵ İnsanın zarûrî maslahatlarına zarar verilmemesi ve zararlardan korunması dinin ve şer'î hükümlerin amaçları içerisindedir. Bu sebeple insanın ıslahı ve maslahatlarının korunmasının bir gereği olarak tehlikelerden korunma zorunluluğu bulunmaktadır. Nitekim naslar da bunu gerektirmektedir.²⁶ Tekâfûl uygulamasında insan iradesi dışında meydana gelen tehlikeler ve bunlara bağlı ortaya çıkan zararların giderilmesi ortak amacı oluşturur. Ancak tekâfûl sigortası kapsamında meydana gelen zararlar kişiyi dinen fakir seviyeye düşürmesinde zekâtla ilişkili olabilmektedir. Bu anlamda tekâfûlün bütününde olmasa da bir kısmı olan fakirlik düzeyinin altındaki zararların karşılanmasında zekâtın amaçlarıyla bütünleşmektedir. Zekâtın amacı da asgari geçim düzeyinin altında olan yani dinen fakir olan kimselere yardım ederek fakirlikleri sebebiyle karşı karşıya kalabilecekleri zararlardan korunmalarını sağlamaktır.²⁷

Sigortaların amaçlarından biri insan yaşamını sürdürürken herhangi bir nedenle muhtaç duruma düşmesi durumunda hayatını asgari şartlarda sürdürebilmesi için gerekli olan gelirin sağlanmasıdır.²⁸ Tekâfûl sigortasında yardımlaşma olarak toplanan primlerden mağdura yardım edilmektedir. Zekât verilecek sınıflarda bu durum söz konusu olmamakla birlikte zengininden fakire değer transferi bulunmakta, zenginin fakiri koruma sorumluluğu açısından tekâfûlle benzerlik taşımaktadır. Hatta "borçlu olmak sosyal güvenliğin konusu olan bir tehlikedir" görüşünde olan hukukçular da bulunmaktadır.²⁹ Tekâfûlde toplu yardımlaşma söz konusu olurken zekâtın bireysel özelliği dikkat çekmektedir. Ancak bir yerde toplanan zekâtlar tekâfûlde olduğu gibi hasarın giderilmesinde değil hasar sebebiyle zekât verilecek duruma düşüldüğünde zekâtla karşılanabilmesi mümkün hale gelmektedir. Dolayısıyla tamamen olmasa da zekâtın gerçekleştirmek istediği amaçla yardımlaşma mahiyetinde olan tekâfûlün amacı benzerlik taşımaktadır. Aynı zamanda zekât sosyal tehlikeyi bertaraf etmeye yardımcı bir çaredir. Bu tehlikenin bertaraf edilmesi Kur'an'da zekât ve sadaka kavramlarıyla ifade edilmektedir.³⁰ Zekât günümüzde risk diye ifade edilen olaylara insani çözümler sunması yanında, sosyal yardımlaşmayı sağlamasıyla sosyal güvenlik kurumlarına yardımcı bir müessesedir.³¹ Zekâtla insa-

---

²⁵ Mehmet Ali AYTEKİN, *Uluslararası İslamî Sigortacılık ve Finans Sempozyumu*, ed. Abdullah ÇOLAK - Güngör KARAKAŞ (Çorum: Hitit Üniversitesi, 2021), 50-51.

²⁶ *Kur'an-ı Kerim Meâlî* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009); İnfitar 82/10-11.

²⁷ Ali Ahmed ŞERKÂVÎ, *ez-Zekâtü ve eseruha fi't-te'mini'l-ictimâiyi* (Kahire: Dâru'l-kütübî'l-câmiyye, 1980), 137-138.

²⁸ Faruk BEŞER, *İslâm'da Sosyal Güvenlik* (İstanbul: Bilge Yayıncılık, 2004), 98.

²⁹ Beşer, *İslâm'da Sosyal Güvenlik*, 99.

³⁰ Tevbe 9/60.

³¹ Beşer, *İslâm'da Sosyal Güvenlik*, 104.

nın sahip olduğu zenginlik atıl halde bırakılmayıp piyasaya sürülmekte ve dağıtılmaktadır. Yani *iddihar*³² önlenmektedir. Ayrıca belirli bir seviyenin üstünde olması halinde zekâtın verilmesi servetin yaygınlaşmasını sağlamaktadır.

Tehlikelere karşı fertlerin ve toplumun korunması bir zorunluluktur. Bu gereklilik belirli kuruluşlarla karşılanacağı gibi en son devlet eliyle de gerçekleşebilir. Zekât da gönüllü olarak verilmediği takdirde en azından emval-i zahire denilen mallardan zekâtın zorunlu olarak alınabilmesi mümkündür. Zorunluluk durumu tehlikelerin ortaya çıkardığı zararların giderilmesi için değil, meydana gelen zarar sebebiyle zekât verilecek duruma düşülmesinden dolayıdır. Herhangi bir sebeple zekâtın verildiği sınıflara dâhil olan kimselere zekât verilebilmektedir.

Tekâfül sigortasıyla zekât arasında tahsis yönüyle de bir benzerlik söz konusudur. Tekâfülde toplanan meblağlar belirli yerlere harcanmaktadır. Tahsisi işlemi tehlikeler neticesinde insanın zarûrî maslahatı olan cihetlere yani zekât verilebilen sınıflara harcama yapılmaktadır.³³ Burada önemli olan tehlikeler ya da beklenmedik durumlar neticesinde zararların ortaya çıkmasıdır. Daha önce üzerinde durduğumuz gibi her hasarın meydana gelmesinde zekât verilmez ancak zekât alabilecek duruma düşülmesinde zenginler mallarından bu kesime zekât verebilir. Zekâta da toplanan miktarların harcanması belirli yerlere tahsis edilmiştir. Tevbe suresinin 60. ayetinde ifade edilen sekiz grup zekâtın verileceği yerlerdir. Hal böyle olunca bu yönüyle zekâta *darâib-i ilâhiyye*³⁴ olarak vergi özelliğinin olduğunu düşünen âlimler de bulunmaktadır.³⁵

Zekâtın verileceği yerlere genel olarak baktığımızda şu değerlendirmeler yapılabilir: Zekât almaya hak kazananlar; fakirler, miskinler, zekât toplamakla görevli olanlar, kalpleri İslam'a ısındırılmak istenenler, köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolculardır.³⁶ Fakir ve miskinler grubu dinen fakir olan ya da hiçbir

³² İddihar toplamak, biriktirmek, kıtlık zamanlarında yüksek fiyatlara satmak üzere zahire toplamak anlamlarındadır.

³³ Beşer, *İslâm'da Sosyal Güvenlik*, 108.

³⁴ Vergi kelimesinde belirli bir yere tahsis edilmiş bir hakkın edası ile ilzamı ifade ettiğinden zekâta da bir nevi vergi denebileceği, bu anlamda "darâib ilâhiyye" şeklinde bir tabirin kullanılabilceği ve bunların ilkinin de zekât olduğu ifade edilmekle birlikte günümüz İslâm âlimleri vergiyi zekâttan ayrı tutmaya çalışmışlardır.

³⁵ M. Macit Kenanoğlu, "Vergi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/54.

³⁶ Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd Mevsîfî, *Kitâbu'l-İhtiyâr li Ta'lîl'l-Muhtâr* (Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 2010), 1/153-154; Zeynü'd-Dîn İmâm Gazâlî, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*, çev. Ahmed Serdaroğlu (İstanbul: Bedir Yayınları, ts.), 1/613-618; Ekmeluddin Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Hanefî el-Babertî, *el-İnâye Şerhu'l-Hidâye* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2007), 2/584. Abdurrahman Cezirî, *Kitâbü'l-fikh ale'l-mezâhibi'l-erba* (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-İlmiyye, 1990), 1/562; Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukukî İslâmiyye ve İstılahatı Fıkhiyye Kamusu* (İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1985), 4/116.

şeyi olmayan kimselerdir.³⁷ Bu kesimlerin zekâtla asli ihtiyaçlarının karşılanmasıyla kendilerine yardımcı olunmaktadır. Zekât biyolojik ve iktisadi tehlikelere karşı bir yardımlaşma olarak piyasaları canlandırmaktadır.³⁸ Biyolojik tehlikeler insanın canı, vücudu ve ehliyetiyle ilgili konulardır. Bunlara bağlı olarak insanın fakir duruma düşmesidir. Çocukluk, ihtiyarlık, kimsesizlik, yetimlik biyolojik tehlikelerdir. Biyolojik tehlikeler insanın iradesi dışında gerçekleşir. Müslüman toplumu bir bedeninin uzuvları gibi kabul eden İslam, zekât ibadetiyle biyolojik olarak zayıf durumda olan ve tehlikeler karşısında büyük zararlar görme ihtimali bulunan kesimleri koruma altına almayı amaçlamaktadır. Toplumun sağlıklı olabilmesi, öncelikle yaşam emniyetinin sağlanmasına bağlıdır. İnsanın geçimini sağlayacak asgari düzeyde gelir getirecek bir işinin olması fakir ve miskin duruma düşmemesi için önemlidir. Bu anlamda işsizlik sigortaları gündeme gelmektedir. Zekât adeta iktisadi anlamda tehlike altında olanlara bir çözüm olmaktadır. Zekât toplumda istihdamı ve iş olanaklarını artırarak piyasaların hareketlenmesine ve iktisadi hayatın gelişmesine katkı sağlar. Kardeşlik ilkesine dayanan İslam toplumun her bir ferдинin birbirlerinden sorumlu olmasının gerekliliği gibi özelde tekâful ve zekât sigortasıyla fakirlik gibi tehlikelere maruz kalan kesimlerin koruma altına alınması asgari geçimleri için güvenlik sağlamaktadır. Bu anlamda toplumda güven ortamının oluşturulması piyasalar açısından oldukça önemlidir.

Zekât tahsisi yapılan guruplardan biri de *âşir* olarak isimlendirilen³⁹ zekât toplamakla devlet tarafından görevlendirilen memurlardır. Toplumda her yönüyle güvenliği sağlama görevini devlet yerine getirmektedir. Zekâta ferdi sorumluluk kadar devletin de sorumluluğu bulunmaktadır. Zekât toplayan memurlar iktisadi açıdan geçimlerini yaptıkları görevden elde ettikleri gelirle sağlamaktadır. Zekâtın belirli bir disiplin içerisinde toplanması topluma sağlayacağı yararlar açısından düşünülmelidir. Zekât verilecek yerlere zekât gelirlerinin verilmesi bu kesimlerin belirli bir istikrarda olması ve bu insanların hayatiyetini sürdürmesi açısından önem arz etmektedir. Şöyle ki zenginlerden fakirlere dağıtımın istikrarlı bir şekilde devam edebilmesi için görevlilerin bulunması ve bu görevlilere de geçimleri için zekât verilebilmesi bunun açık göstergesidir.

Kalpleri İslam'a ısındırılmak istenenlere zekât verilmesi onların kötülüklerinden emin olmak ve İslam'a yardım ederek onu güçlü kılmak içindir. Bu konuda

---

³⁷ Vehbe Zuhaylî, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletuh* (Dımaşk: Dâru'l-fikr, 1989), 2/869.

³⁸ Ali Ahmed Şerkâvî, *ez-Zekâtü ve eseruha fi't-te'mini'l-ictimâiyi* (Kahire: Dâru'l-kütübi'l-câmiyye, 1980), 137-139; Beşer, *İslâm'da Sosyal Güvenlik*, 110; Süleyman Uludağ, *İslâm'da Emir ve Yasakların Hikmetleri* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989), 93.

³⁹ Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd Mevsîlî, *Kitâbu'l-İhtiyâr li Ta'lîl'l-Muhtâr* (Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 2010), 1/150.

Hız. Peygamber'in zekât vererek fikri İslam'a uymayan birinin zararlarının engellenmesi bir örnektir.⁴⁰ İnsan hürriyetinin kısıtlanması temel insan hakkının ihlali olduğundan bunun önlenmesi için zekât verilebilmektedir. Aynı şekilde tehlikeler neticesinde borçlu duruma düşenlere, Allah yolunda fiili cihatta bulunanlar ve bunların yakın akrabalarının sosyal tehlikeye maruz kalması mümkün olduğundan zekâtın ihtiyaçları karşılanabilmektedir. Yeri yurdu olmayan, gündüzlerini dilenmekle geçiren, gecelerini sokaklarda sabahlayan, herhangi bir sebeple parası olduğu halde ulaşamayan yolda kalmışların güvenliğinin sağlanması için zekât verilebilmektedir.⁴¹ Sosyal güvenlik ve tehlikelerin sebep olduğu sorunları ortadan kaldırmaya yardımcı olması açısından zekâtın sigorta işlevi gördüğü anlaşılmaktadır. Bu anlamda zekât sosyal bir sigorta olduğu ortaya çıkmaktadır.⁴²

Tekâfûl sigortasında, tehlikeye uğramış, gelirleri asgari hayat şartlarının gerisine düşmüş, fakir ve hatta *miskin* (hiçbir şeyi olmayan) duruma gelmiş deprem mağdurları gibi insanlara yardım garantisi bulunmaktadır. Ancak bu uygulama belirli bir meblağ yardımıda bulunan ve yardım konusuyla sınırlıdır. Yani tekâfûl kapsamında garanti altına alınan ve fiziki olarak ortaya çıkan zararın tazminiyle sınırlıdır. Bu sınırın aşılmasında devletin yardım etmesi gerekmekte ve sosyal devlet anlayışı gündeme gelmektedir. Sosyal yardımlar tehlikelerin zararlı sonuçlarını sona erdiren yöntemlerdir. Bu çerçevede tekâfûl sigortacılığıyla zekât uygulamalarının amaçlarının benzerlik içerdiği görülmektedir.

6. Tehlikelere Bağlı Zorunlu Sigortalar

Tehlikelere bağlı mecburî sigortalar ve kapsamlarına baktığımız zaman ilk olarak bunun kanunî bir sözleşme olduğunu söylemek gerekmektedir. Mecburî sigortaları diğer sigorta türlerinden ayıran en belirgin özellik, üçüncü şahısların haklarının korunmasının amaçlanmasıdır. Bu sigorta sözleşmelerinin yapılması; milli servetin korunması, sosyal fayda ve emniyetin tesisi, zarara uğrayan kişilerin korunması açısından ehemmiyet arz etmektedir.⁴³

Türkiye'de birçok zorunlu sigorta bulunmakla birlikte en çok bilinenlerini bu çalışma kapsamında ele alacak olursak; 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 91-101. maddeleri arasında öngörülen zorunlu sigortaların ilk ve en çok uygulananı,

⁴⁰ Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'ân* (Dâru'l-Kâtibi'l-Arabî, 1967), 10/113.

⁴¹ Beşer, *İslâm'da Sosyal Güvenlik*, 113-121.

⁴² Uludağ, *İslâm'da Emir ve Yasakların Hikmetleri*, 93.

⁴³ Zekerîya Tepedelen, *Zorunlu sigortalarda güvence hesabı* (Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Master's Thesis, 2016), 17.

zorunlu trafik sigortasıdır.⁴⁴ Bu sigorta türü, trafikte meydana gelen bir kaza sonucunda zarar gören kişinin cismani zararını karşılayan mecburî mali sorumluluk sigortasıdır. Fakat trafik sigortasını oto-kasko sigortası ile karıştırmamak gerekmektedir. Zira otomobilin çalınması, yanması veyahut herhangi bir hasar alması durumunda geçerli olacak olan sigorta oto-kasko sigortasıdır.⁴⁵

Deprem sigortası, mecburî sigortalar içerisinde uygulanması en zor sigorta türlerinden biridir. Zira zararı öngörülebilir oranda değildir. Depremi şiddeti, bina yapısı gibi birçok etken zararda değişkenliklere sebep olmaktadır. Sigorta yapıldığı takdirde zarar ne sebeple oluşursa oluşsun deprem sigortası kapsamında şahısların mağduriyeti giderilmektedir. Depremde herhangi bir zarar görülmediyse ödenen primler ile oluşturulan fondan afetzedelere yardım yapılmaktadır. Bu devletin yükünü büyük oranda hafifletmektedir. Deprem sigortası aynı zamanda sağlıklı yapılanma ve yapı standartlarının uygulanmasına da katkı sağlamaktadır.⁴⁶ Günümüzde zorunlu deprem sigortası, Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) bünyesinde yapılmaktadır. DASK'a ilişkin hükümlere Afet Sigortaları Kanunu'ndan ulaşmak mümkündür.⁴⁷

Mecburî sigortalar içerisinde kısaltması TARSİM olarak ifade edilen Tarım Sigortaları Havuzu, ülke ekonomisi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Zira çiftçinin başına gelebilecek herhangi bir zarar, tarım ürünlerine erişimde aksaklığa dolayısıyla da fiyat artışlarına sebebiyet verecektir. TARSİM, tarım ürünlerinde karşılaşılabilecek haşere, sel, don veya hastalık hallerinde çiftçinin zararını fondan en kısa sürede karşılayarak karşılaşılması muhtemel gıda temini sorununu akabinde de ekonomik darlığı bertaraf etmektedir.⁴⁸

7. Günümüzde Sigortanın Ekonomiye Etkileri

7.1. Sigortanın Ekonomiye Mikro Etkileri

Sigortanın ilk ve en belirgin işlevi sigortalı kişileri rizikolar neticesinde ekonomik anlamda ciddi kayıplar vermekten korumasıdır. Aynı riske karşı korunan bu

---

⁴⁴ Hakan Bilgeç, "Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılmasına İlişkin Anayasal İlkeler Işığında Zorunlu Sigortaların Belirlenmesi Usulünün Değerlendirilmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 23/2 (2021), 974.

⁴⁵ Erhan Adal, "Motorlu Taşıt Kazalarına Karşı Mecburî Malî Sorumluluk Sigortası", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 30/3-4 (2011), 861.

⁴⁶ Şaban Kayıhan, "Zorunlu Deprem Sigortası", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1-2 (2004), 501.

⁴⁷ Bilgeç, "Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılmasına İlişkin Anayasal İlkeler Işığında Zorunlu Sigortaların Belirlenmesi Usulünün Değerlendirilmesi", 976.

⁴⁸ Abdurrahim Güler, "İslâm Hukuku Açısından Tarım Sigortası (TARSİM)", *Batman Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Hakemli Dergisi* 3/2 (2019), 33.

kitle genişledikçe emniyet halkası artmakta ve müteşebbisler, sermayedarlar yatırım hususunda daha atılgan olabilmektedirler.⁴⁹ İkinci işlev, her bir sigortalıdan cüz'î miktarda alınan primlerin birikerek ciddi meblağlara ulaşması ve fon oluşturmalarıdır. Biriken bu primler gayrimenkul vb yatırımlara kaynak oluşturmaktadır.⁵⁰

Sigortacılar işlerinin tabiatı gereği birçok alanda gerçekleştirebilecek riskleri bilgi ve tecrübe birikimleri sayesinde öngörebilmektedirler. Dolayısıyla sigortacı, sigortalıyı risklere karşı doğru yönlendirerek zararı en az zayıyat ile atlatmayı amaçlamaktadır. Bu ise sigortanın rizikolar karşısında işletmeleri iyileştirme işlevini ifade etmektedir.⁵¹

7.2. Sigortanın Ekonomiye Makro Etkileri

Günümüzde reel ekonominin tamamlayıcısı konumunda olan finansal ekonominin önemli ayaklarından biri sigortacılık sektörüdür. Bilhassa gelişmiş ülkelerde yaygın olan sigortacılık, sigortalı sayısının artışına paralel olarak primlerin de artmasıyla ciddi bir birikim yani tasarruf kaynağı olma konumundadır. Piyasa uzmanlarının tespitlerine göre dünyadaki fon kaynaklarının 2/3'ü sigorta sektöründe bulunmaktadır. Fon kaynağının büyümesi ekonomik anlamda büyüme anlamına gelmektedir. Çünkü fonun artışı, yatırıma; yatırımın artışı, üretimin artışı; üretimin artışı da ekonomik büyümeye işaret etmektedir. Büyük ekonomilerin finansal kontrolünü ise riskleri en iyi ölçüde tahmin edebilen ve yöneten sigorta şirketleri üstlenmektedir.⁵²

Gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerde yatırıma yönelik kaygılar, arzı ve üretimi düşürmekte bu da ekonominin bozulmasına sebep olmaktadır. Yatırımın, istihdamın ve üretimin artması ancak iyi tasarruf planlarıyla mümkün olmaktadır. Tasarruf kaynakları genel olarak ikiye ayrılmaktadır. İç tasarruf kaynakları ve dış tasarruf kaynakları. İç tasarruf kaynakları; vergiler, banka mevduatları, resmi fonlar ve özel sigorta fonlarından oluşmaktadır. Dış tasarruf kaynakları ise yabancı kredi ve sermayelerden oluşmaktadır.⁵³

Özellikle gelişmekte olan ülkeler bazında konuya bakacak olursak, arzdaki eksiklik sebebiyle vuku bulan ekonomik krizler ancak tasarruflar vasıtasıyla aşılabilmektedir. Fakat birçok insan gelirinden kendi kendine tasarruf yapmak husu-

⁴⁹ Güneş, *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, 40.

⁵⁰ Güneş, *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, 41; Famil ŞamiLoğlu vd., "Türkiye'de Sigortacılık Sektörünün Makroekonomik Değişkenlerle Olan İlişkisi", *Journal of Economics and Management Research* 8/1 (2019), 27.

⁵¹ Güneş, *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, 43.

⁵² Ersin Yenisu, "Sigortacılık Sektörü ve Ekonomik Büyüme İlişkisi", *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4/2 (2019), 207.

⁵³ Güneş, *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, 44.

sunda aciz kalmaktadır. Çünkü dar gelir grubundaki kişilerin marjinal tüketim meylleri yüksektir. Aynı zamanda teknoloji ile birlikte üretilen yeni ürünler, kişileri ciddi harcamalara itmektedir. Sigorta işte bu noktada kişilerin eksiğini tamamlayarak küçük meblağlarla büyük birikimler elde etmektedir.⁵⁴ Sigortacılık işlemleri faizden uzak, İslam'ın genel maksatlarına uygun olmalıdır. Toplanan primler amaçlarına uygun olarak harcanmalıdır. Aksi halde faizli işlem olur ki bu da haram hükmünü almaktadır.⁵⁵

İsmi geçen tasarruf yöntemleriyle sigortayı karşılaştırdığımızda ağır basan yönlerini görmek, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri üzerinde neden bu kadar etkili olduğunu net bir şekilde anlamamızı sağlar. Sigorta tasarrufu olarak birikimi yapılan meblağ, riskin devriyle kişi ve kurumlara alternatif maliyet aracı olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda doğal afet sonrasında hazineden harcama yapılmasını önlemektedir. Ekonomide temin ettiği güven ve istikrar ortamı sayesinde kişiler ve firmalar arasındaki kâr hırsını azaltmaktadır. Piyasada üretim ile arz arasındaki dengeyi sağladığından üretim ve hizmette kaliteyi tetiklemektedir. Herhangi bir şahsa yönelik gelir getirici yahut maliyet arttırıcı bir yönü olmadığı için enflasyon karşısında da güçlü bir seyri mümkün kılmaktadır.⁵⁶

Sigorta şirketlerinin bünyesinde çalıştırdığı işçi sayısının toplam istihdam edilen personel sayısına göre oranı oldukça düşüktür. Fakat onun istihdama katkısı yalnızca kendi bünyesinde cereyan etmemektedir. Ekonomiye olan olumlu etkileri yatırım kanallarının açılmasına ve yeni istihdam alanları oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Bu yönüyle sigorta şirketleri dolaylı olarak büyük oranda etki etmektedir. Zira biriken fonların ekonomiye aktarımı ile kurulan fabrikalar, iş yerleri birçok insan için iş imkânı oluşmaktadır. Bu hususta Ford'un kurucusu Henry Ford, "New York şehri, iş adamları tarafından değil, sigortacılar tarafından oluşturulmuştur. Sigorta olmasaydı gökdelenler olamazdı, çünkü hiçbir işçi, ailesini sefalet içerisinde bırakabilecek bir kaza tehlikesiyle o yüksekliklerde çalışmayı kabul etmezdi. Sigorta olmasaydı, hiçbir sermayedar basit bir sigara izmaritinin küle çevirebileceği gökdelenlerin inşası için milyonlar yatıramazdı" sözlerini sarf ederek sigorta şirketlerinin New York'un yapılanmasındaki etkisini vurgulamıştır.⁵⁷ Bu durum günümüz sigorta anlayışını göstermesi açısından önemlidir.

Sigorta şirketleri, geniş bir kitleye yayıldıklarında fonların büyümesiyle diğer bir tasarruf kaynağı olan vergilere katkı sağlamaktadırlar. Zira şirket bünye-

---

⁵⁴ Güneş, *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, 44,45.

⁵⁵ *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009); Bakara 2/275.

⁵⁶ Güneş, *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, 46.

⁵⁷ Güneş, *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, 47, 48.

sinde gerçekleştirilen işlemlerin neticesi olarak yılsonu bilançosunda paylarına düşen vergi mükellefiyetini karşılamaktadırlar. Teminat olarak verilen gayrimenkuller vb de vergi kapsamına girmektedir.⁵⁸

Sigorta ve sigorta sistemi günümüz açısından gerekli olan uygulamalardır. Ancak farklı şekilleriyle gündeme gelen sigorta uygulamalarının garar, faiz, kumar vb düzeltilmesi gereken yönlerinin bulunduğu muhakkaktır.⁵⁹ Sosyal güvenlik içerisinde değerlendirilen âkile, zekât, vakıf vb kurumlar toplumun sigortası konusunda görev yapmaktadır. Özellikle zekât müessesesi fonu devlet eliyle değerlendirilerek bazı uyarlamaların yapılabileceği düşünülmektedir.

Sonuç

Geçmiş uzun yıllara dayanan sigortacılık, günümüz şartlarında gelişmiş ülkelerin ekonomilerinde geniş çaplı yere sahip olan bir sektördür. Çünkü kişiler hayatlarında birçok tehlikeyle karşı karşıya kalabilmekte, bunların bir kısmı kendi kusurları sebebiyle bir kısmı ise öngörülemeyen sebeplerle gerçekleşmektedir. Hal böyle olunca tedbir alma ihtiyacı doğmaktadır. Ticaret toplum içerisinde yaşamının bir sonucudur. Kişiler hayatlarını devam ettirebilmek için üretmek, ürettikleri dışındaki ürünleri temin için ise karşılıklı anlaşmalarla alışveriş yapmak mecburiyetindedirler. Bu işlemler ilk başlarda küçük çaplı yapılmakta iken zamanla sınırları genişleyen bir hal almıştır. Öyle ki insanlar bir ülkeden diğerine aylar süren yolculuklar yaparak ticaret yapmışlardır. Uzun güzergâhların belirlendiği bu yolculukların ekseriyeti güvenlik endişesi ile başlayıp tamamlanmıştır. Bu güvenlik endişesi de kişileri sigortanın ilk örnekleri kabilinden olan anlaşmalara mecbur bırakmıştır. Başlangıçta ticaret özelinde olan bu kavram, git gide farklı yaşam alanlarına da sıçramış ve bugün ülkelerin ekonomilerini ciddi oranda etkileyen, destekleyen bir forma bürünmüştür.

Sigorta şirketleri, tecrübeler ve bilgi birikimleriyle birlikte şahısları, kurumları yahut şirketleri gelebilecek tehlikeler hakkında bilgilendirip önlem almaya yönlendirerek, düzenli aralıklarla yapılacak olan ödemeler ve cüz'î bir miktar prim karşılığında söz konusu riskin gerçekleşmesiyle finansör olunacağı noktasında güvence vermektedir. Her sigortalıdan talep edilen bu primler, zamanla birikerek ciddi fonlar oluşturmaktadır. Bu fonlar ekonomiye dâhil edilerek yatırımlarda kullanılmaktadır. Bu da birbirini harekete geçiren istihdam, işsizliğin azalması, üretimin artması nihayetinde ekonomide ilerlemeyi ve refahı sağlayacaktır. Bu sebeple devletler, birtakım sigortaları zorunlu sigorta kapsamında tutmuştur. Trafik, tarım, deprem vb. sigortalar mecburî kapsamına alınması ile risk oranı çok yüksek bu gibi hadiselerin

⁵⁸ Güneş, *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, 48.

⁵⁹ Mehmet Bayyığıt (ed.), *1. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi* (Konya: Kombad Yayınları, 1997), 1/1062.

hem kişiye hem devlete vereceği zararın büyük ölçüde önüne geçilmektedir. Devletin bu noktada yükünü hafifletmekle kargaşa ve sosyal krizler de önlenmektedir.

İslâm hukukunda tekâfûl uygulamasının mal tekâfûl sigortası, aile tekâfûl sigortası şeklinde çeşitleri ve uygulama modelleri mevcuttur. Bu uygulamaların ülke ekonomisine katkıları yanında piyasalara güven verici özelliği bulunmaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla tekâfûlün ekonomiye yapacağı katkılar; istihdamı ve üretimi hareketlendirmesi dolayısıyla da fiyat istikrarına olumlu katkısının bulunmasıdır. İslâm hukuku açısından baktığımızda benzer sonuçların zekât kurumunun geliştirilmesi, doğru ve kontrollü kullanılmasıyla da elde edilebileceği sonucu çıkarılmıştır. Üstelik zekât, maddi bir karşılık beklenmeden yapılan mâlî bir ibadet olduğundan dolayı kâr hırsı kaynaklı fiilleri de barındırmamaktadır. Tekâfûl ile elde edilecek makro ve mikro ekonomik iyileşmeler zekât ile de mümkün olabilmektedir. Zekât sigortanın gerçekleştirmek istediği her hasarın zararını telafi etmek için değil, zekât verilecek sınıflardan dinen fakir veya asgari yaşam şartları olmayan kimselere verilmesi özelliği ile sigortadan ayrılmaktadır. Sigortacılığın İslâm hukukundaki karşılığını temsil eden *tekâfûl* kurumu bu kapsamda ele alınmış, amacına bağlı olarak tüm hasarın giderilmesi gibi zekâtla ayrılan ve yardımlaşma sorumluluğu açısından benzer yönlerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Zekât verilecek yerlere tahsis edilmek üzere zekât fonunun zenginler tarafından oluşturulması ve bu fonun fakirlerin asgari hayat şartlarının sağlanmasına yardım etmesiyle ve sosyal güvenlik özelliğiyle ekonomiye olumlu katkılarının olduğunu ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça | References

- Adal, Erhan. “Motorlu Taşıt Kazalarına Karşı Mecburî Malî Sorumluluk Sigortası”. *İstanbul Üniveristesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 30/3-4 (2011), 861-896.
- Ahmed Cevdet Paşa. *Sadeleştirilmiş Mecelle*. sad. İbrahim Ural - Salih Özcan. İstanbul: Fey Vakfı, 1995.
- Kur’ân-ı Kerîm Meâli*. çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2009.
- Aslan, Hakan. “Türkiye’de Tekafül (İslami Sigorta) Uygulamaları: Problemler ve Çözüm Önerileri”. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies* 1/1 (2015).
- Aytekin, Mehmet Ali. *Uluslararası İslâmî Sigortacılık ve Finans Sempozyumu*. ed. Abdullah Çolak - Güngör Karakaş. Çorum: Hitit Üniversitesi, 1. Basım, 2021.
- Ayub, Muhammad. *İslâmî Finansı Anlamak*. çev. Abdurrahman Yazıcıoğlu. İstanbul: İktisat Yayınları, 1. Basım, 2017.
- Babertî, Ekmeluddin Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Hanefî el-. *el-İnâye Şerhu'l-Hidâye*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2007.

- Bayyığıt, Mehmet (ed.). *1. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Mesleleri Kongresi*. Konya: Kombad Yayınları, 1997.
- Beşer, Faruk. *İslâm'da Sosyal Güvenlik*. İstanbul: Bilge Yayıncılık, 1. Basım, 2004.
- Bilgeç, Hakan. "Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılmasına İlişkin Anayasal İlkeler Işığında Zorunlu Sigortaların Belirlenmesi Usulünün Değerlendirilmesi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 23/2 (2021), 959-1000.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukukî İslâmiyye ve İstilahatı Fıkhiyye Kamusu*. İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1985.
- Cezârî, Abdurrahman. *Kitâbü'l-fikh ale'l-mezâhibi'l-erbea*. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1990.
- Çağrı, Mustafa. "Diğerkâmlık". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 22. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Çağrı, Mustafa. "Yardımlaşma". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 43. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Dalgın, Nihat. "Sigorta". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/159-164. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Demir, Osman. "Tesânüd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 40. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Güler, Abdurrahim. "İslâm Hukuku Açısından Tarım Sigortası (TARSİM)". *Batman Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Hakemli Dergisi* 3/2 (2019), 29-42.
- Güneş, Serdar. *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Doktora Tezi, 2014.
- Hacak, Hasan. "Teori ve Uygulama Açısından İslam ve Finans". *Tekâfül (İslâmî Sigorta)*. ed. Necmettin Kızılkaya. İstanbul: İsar Yayınları, 1. Basım, 2019.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emîn. *Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr Hâşiyetü Kurreti 'uyûni'l-ahyâr tekmiletü Reddi'l-muhtâr*. İstanbul, ts.
- İmâm Gazâlî, Zeynü'd-Dîn. *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*. çev. Ahmed Serdaroğlu. 4 Cilt. İstanbul: Bedir Yayınları, ts.
- İsfahânî, Hüseyin Muhammed el-. *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân*. İstanbul: Kahraman Yayınları, 1986.
- Kayıhan, Şaban. "Zorunlu Deprem Sigortası". *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1-2 (2004), 497-516.
- Kenanoğlu, M. Macit. "Vergi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 43. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Kısacık, Harun. "Katılım Sigorta (Tekâfül) Ve Muhasebe Süreci". *Hitit İlahiyat Dergisi* 20/3 (2021), 265-288.
- Kurtubî, Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. Dâru'l-Kâtibi'l-Arabî, 3. Basım, 1967.

- Mevsîlî, Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd. *Kitâbu'l-İhtiyâr li Ta'lîli'l-Muhtâr*. Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 2010.
- Sağlam, Hadi. "İslam Hukuk Tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teknikler". *E-Akademi İnternet Dergisi* 9/1 (2009), 123-155.
- Samar, Mahmut. "Türkiye'de Katılım Sigortacılığı (Tekâful) Literatürü". *İlahiyat Akademi* 13 (2021), 97-122.
- Şafak, Ali. *Hukuk Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Rehber Yayınları, 1992.
- Şamiloğlu, Famil vd. "Türkiye'de Sigortacılık Sektörünün Makroekonomik Değişkenlerle Olan İlişkisi". *Journal of Economics and Management Research* 8/1 (2019), 24-40.
- Şen, Yusuf. "İnsan, Din ve Erdemlilik". *İslâm Hukukunun Ahlâkî Referansları Bağlamında Finans Kaynağı Olarak Karz-ı Hasen Uygulaması*. ed. Mustafa Çakmak. İstanbul: Dem Yayınları, 1. Basım, 2022.
- Şerkâvî, Ali Ahmed. *ez-Zekâtü ve eseruha fi't-te'mîni'l-ictimâiyyi*. Kahire: Dâru'l-kütübi'l-câmiyye, 1. Basım, 1980.
- Tepedelen, Zekeriya. *Zorunlu sigortalarda güvence hesabı*. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Master's Thesis, 2016.
- Uludağ, Süleyman. *İslâm'da Emir ve Yasakların Hikmetleri*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Basım, 1989.
- Yazgan, Turan. "Sosyal Güvenlik Açısından Zekat". *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi* 1/6 (1980), 131-1660.
- Yenisu, Ersin. "Sigortacılık Sektörü ve Ekonomik Büyüme İlişkisi". *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4/2 (2019), 206-217.
- Yusuf, Muhammed Fazlı. "Tekâful İşletmesinin Kavramı ve İşleyişi Hakkında Kısa Tanıtma (İslâmî Sigorta)". *V. Oturum Sigorta*. 929-956. Konya: Kombad Yayınları, 1997.
- Zuhaylî, Vehbe. *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletuh*. Dımaşk: Dâru'l-fıkr, 1989.